

Абдулгъзиль Герайбай

БАЛКЪУРТ ИЛЕ КОБЕЛЕК

Сентябрь айынынъ сонъки кунълери эди.
Кунешнинъ сыджагъы эксильген. Чёллерде,
къырларда отлар къурумагъа, багъчаларда
япракълар сарармагъа башлагъан эди.

Мавы къанатлы, къара бенечиклери олгъан,
кок козлю, назик аякълы, севимли кобелечик
де къонмагъа бир чечек, я бир ешилъ от
тапалмай къайгъыланып юре эди.

Эр ер тым-тырыш: бульбуль сеслери
кесильген, къушларнынъ чивильдилери
токътагъан, ич бир ерде айванчыкъ корюнмей
эди. Ялынъыз сасыкъ къонъузлар озьлерине
ашамагъа шей къыдырып юре эдилер. Амма
ашаладжакъ киби шей де къалмагъан.

Бир кунъ кобелечик де омюрининъ биткенини
тюшюнип юргенде, къаршыдан къалын
къурсакълы, къара козьлю, сары къанатлы,
токъал бурунлы бир балкъртнынъ
кельгенини коръди. Балкърткъа
якъынлашаракъ:

— Мераба, балкърт агъа! — деди.

— Мераба, гузель, севимли кобелечик.

— Яхшысызмы? Бала-чагъа, кърорантъыз,
джумлеси яхшылармы?

— Чокъ шукюр. Озюнъизден сормалы!
Насылсынъыз, къроранталарынъыз да
яхшылармы, севимли кобелечик?

— Насыл кѳоранта? Менде кѳоранта кѳайдан олсун? Мен бир кимсесиз оксюз бир кобелечиким. Бармагѳа бир ерим ёкѳ.

— Я сенинѳ ананѳ, бабанѳ кѳайда? Оларгѳа бармайсынѳмы?

— Эй, балкѳурт агѳа, мен олардан тап язда айрылгѳан эдим. Бильмейим, олар ольдилерми, кѳалдылармы, ич бир шейден хаберим ёкѳ.

— Айды, ойле олса, сагѳлыкѳнен кѳал! Мен кетмесем олмаз. Мени эвде беклейдирлер.

— Не ашыкѳасыз я?

— Чалышмакѳ керек.

— Балкѳурт агѳа, сиз турмай чалышасыз. Неге бу кѳадар чалышасыз?

— Чюнки мен къышта авалар сувугъандже ашайым. О заман сувурмагъа чечек олмагъанындан, шимдиден ашамагъа азырламакъ керек. Я сен нечюн озюнъе къышлыкъ ашама топламайсынъ?

— Мен ашаманы къайда топлайым? Эвим, илим, шейим ёкъ. Бизлер ичюн яшав бойле къурулгъан, учъ-дёрт ай язда яшамакъ. Иште, бизге табиятнынъ берген омюри.

— Я сиз несилинтъизни насыл бакъасыз?

— Биз язда топракъ ичерсинде йымырталарымызны коемиз. Бу йымырталар экинджи сенеси къурт оларакъ яратылалар. Бу къуртлар кобелек алына кечелер.

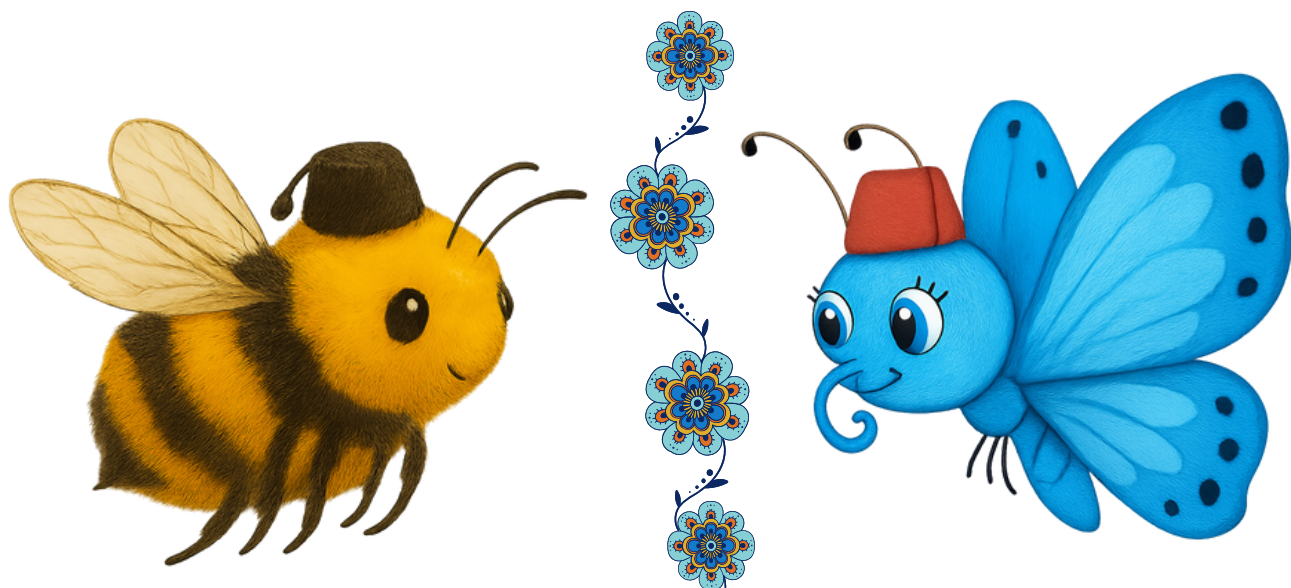
— Я ...айды, ойле олса, сагълыкънен къал, мен кетейим.

— Сагълыкънен бар.

Кобелечик тюшюнип къалды. Шу геджеси ава
пек сувукъ олып къырав тюшкен. Дюльбер,
севимли кобелечик бу сувукъкъа, ачлыкъкъа
даяналмайып бузлап къала.

Иште, кобелечиклернинъ бир данеси озюне къышлыкъ азырламай. Учъ-дёрт ай язнынъ чечеклеринен яшайлар. Олар озьлерининъ йымырталарыны топракъ ичине быракъалар. Экинджи сенеси бу йымырталардан тыртыр деген къуртчыкълар яратылалар. Бу тыртырлар оськенден сонъ, джансыз бир алгъа келирлер. Бунъа къозакъ дерлер. Ахыр сонъу шу къозакътан кобелеклер догъалар. Бойледже, кобелеклер ялынъыз бир яз яшайлар.

Лякин, балкъуртлар бутюн яз бою турмадан чалышалар. Оларнынъ балындан инсанларнынъ да файдалангъаныны эр кес биле. Балкъуртлар къышта сувукъ олгъанда, уюшип къалалар. Баарьде авалар къыздыргъанынен, балны ашайлар. Балкъуртлар чокъ сенелер яшайлар.

Abdulâzil Geraybay

BALQURT İLE KÖBELEK

Sentâbr ayının soñki künleri edi. Küneşniñ sıcağı eksilgen. Çöllerde, qırlarda otlar qurumağa, bağçalarda yapraqlar sararmağa başlağan edi.

Mavı qanatlı, qara beneçikleri olğan, kök közlü, nazik ayaqlı, sevimli köbeleşik de qonmağa bir çeçek, ya bir yeşil ot tapalmay qayğılanıp yüre edi.

Er yer tım-tırış: bülbül sesleri kesilgen, quşlarnıñ çivildileri toqtağan, iç bir yerde ayvançıq körünmey edi. Yalınız sasıq qoñuzlar özlerine aşamağa şey qıdırıp yüre ediler. Amma aşalacaq kibi şey de qalmağan.

Bir k n k bele ik de  m rini n bitkenini t   n p y rgende, qar ıdan qalın qursaqlı, qara k zl , sarı qanatlı, toqal burunlu bir balqurtnı n kelgenini k rdi. Balqurtqa yaqınlaşaraq:

— Meraba, balqurt a a! — dedi.

— Meraba, g zel, sevimli k bele ik.

— Yah sısız mı? Bala- a a, qoranta ız, c mlesi yah sı larmı?

—  oq   k r.  z  izden sormalı! Nasılsı ız, qorantalar ız da yah sı larmı, sevimli k bele ik?

— Nasıl qoranta? Mende qoranta qaydan olsun? Men bir kimsesiz öksüz bir köbelecikim. Barmağa bir yerim yox.

— Ya seniñ anañ, babañ qayda? Olarğa barmaysıñmı?

— Ey, balqurt ağa, men olardan tap yazda ayrılğan edim. Bilmeyim, olar öldilermi, qaldıarmı, iç bir şeyden haberim yox.

— Aydı, öyle olsa, sağlıqnən qal! Men ketmesem olmaz. Meni evde bekleydirler.

— Ne aşığısız ya?

— Çalışmaq kerek.

— Balqurt ağa, siz turmay çalışasız. Nege bu qadar çalışasız?

— Çünkü men qışta avarlar suvuğance aşayım. O zaman suvurmağa çeçek olmağanından, şimdiden aşamağa azırlamaq kerek. Ya sen neçün özüne qışlıq aşama toplamaysıñ?

— Men aşamanı qayda toplayım? Evim, ilim, şeyim yoq. Bizler içün yaşav böyle qurulğan, üç-dört ay yazda yaşamaq. İşte, bizge tabiatnıñ bergen ömürü.

— Ya siz nesiliñizni nasıl baqasız?

— Biz yazda topraq içersinde yımirtalarımızı kömemiz. Bu yımirtalar ikinci senesi qurt olaraq yaratılalar. Bu qurtlar köbelek alına keçeler.

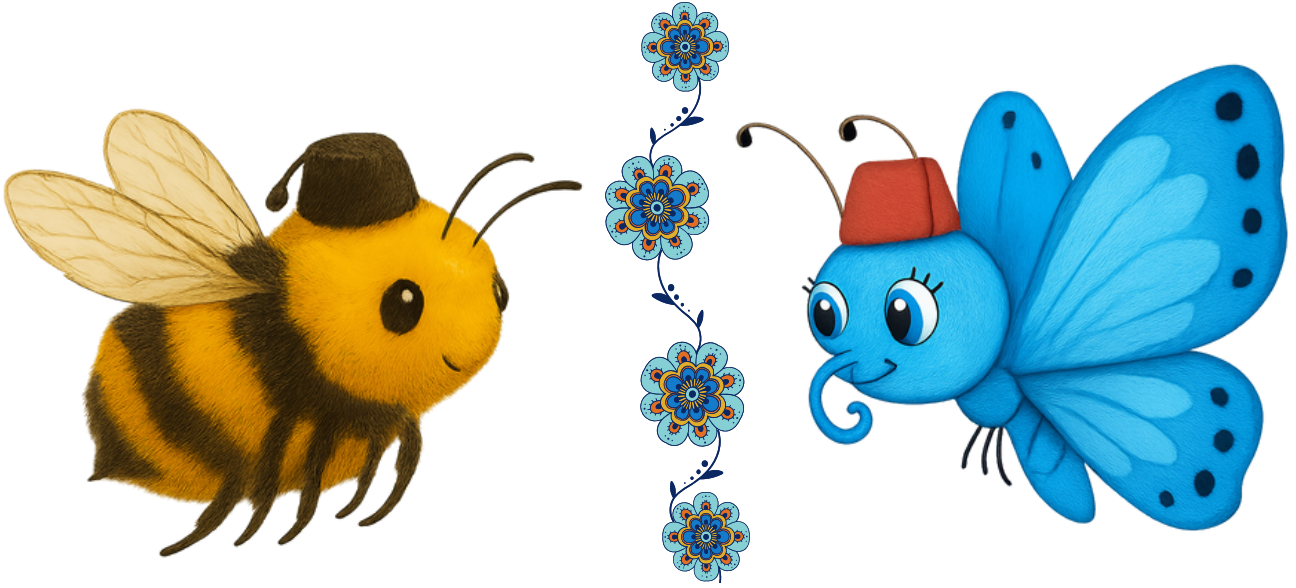
— Ya ...aydı, öyle olsa, sağlıqnen qal, men keteyim.

— Sağlıqnen bar.

Köbeleçik tüşünip qaldı. Şu gecesi ava pek suvuq olıp qırav tüşken. Dülber, sevimli köbeleçik bu suvuqqa, açlıqqa dayanalmayıp buzlap qala.

İşte, köbeleşiklerini bir danesi özüne qışlıq azırlamay. Üç-dört ay yaznıñ çeçeklerinden yaşaylar. Olar özleriniñ yımırtalarını topraq içine bıraqalar. Ekinci senesi bu yımırtalardan tırtır degen qurtçılar yaratılalar. Bu tırtırlar öskenden soñ, cansız bir alga kelirler. Buña qozaq derler. Ahır soñu şu qozaqtan köbelekler doğalar. Böylece, köbelekler yalınız bir yaz yaşaylar.

Lâkin, balqurtlar bütün yaz boyu turmadan çalışalar. Olarnıñ balından insanların da faydalanğanını er kes bile. Balqurtlar qışta suvuq olğanda, üyüşip qalalar. Baarde avarlar qızdırğaninen, balnı aşaylar. Balqurtlar çoq seneler yaşaylar.